

Rod Zemanů na Vyškovsku

Odkud přišli, jak a kde žili, ...

**Tuto ságu rodu věnuji rodině, dětem a jejich dětem
pro zachování povědomí o historii rodu.
Za inspiraci vděčím synovi Jiřímu.**

**Všechny údaje vycházejí z oficiálních dokumentů,
matrik, gruntovních knih a dalších archiválií
zejména z Moravského zemského archivu v Brně.**

**Brno
2006-2012**

Prolog

Počátek 17. století se v našich krajinách odehrával v režii vládnoucího Habsburského rodu, v čele kterého stál charismatický panovník a císař Rudolf II. Bylo o něm sepsáno mnoho knih, pojednání, vznikla řada legend. V době jeho vlády se počínaly silněji rozvíjet četné konflikty v evropském prostoru, formovala se nová mocenská centra, na bázi náboženských doktrín se vyhrocovaly spory o rozšiřující se hospodářské prostory, protestantští kalvinisté a luteráni proti katolické rigidní politice Habsburků, rozpolcené na Španělskou a Rakouskou větev, včetně rigidní papežské katolické hierarchie. Do tohoto dění dlouhodobě vstupovaly boje o jižní hranice říše již několik století ohrožované osmanskými Turky. Obchodní prosperita severních teritorií Evropy Dánska, Švédska a severního Německa a jejich soutěžení o vliv nad obchodními cestami přes Baltské moře do rozvíjejícího se Ruska či Polsko-Litevské unie byly motivem pro četná válečná střetnutí. To vše se v dramatické podobě promítalo do často nepřehledného dění po celé 17. století. Stačí připomenout již probíhající rekatalizaci v Čechách a na Moravě po bitvě na Bílé hoře (1619)¹⁾, která se považuje za počátek třicetileté války, devastace měst a vesnic, vyhnanství a konfiskace majetku celých rodů, rozvrat stavovského zřízení zejména na Moravě a válečná tažení žoldnéřských armád po celé střední a severní Evropě s prvky genocidy. Počet obyvatelstva v Čechách klesl asi na 1/2 a na Moravě až na 1/3. Neblahé vládnutí císaře Ferdinanda II. Štýrského, který podporoval mnoho válečnických dobrodruhů a majetku chtivých katolických šlechtických rodů a katolického kléru (Albrecht z Valdštejna, Lichtenštejnové, Lobkovicové, kardinál Harrach, kardinál Ditrichštejn, Questenberkové, Garhard a Kašpar a další).

V tomto historickém rámci se někdy kolem roku 1600 narodil otec zakladatele naší rodové linie Bartoloměje Zemana. Kde to bylo a kde se i v roce 1632 Bartoloměj Zeman narodil se asi již nedopátrám. Jeho dětství bylo bezpochyby poznamenáno druhou polovinou již zuřící třicetileté války a právě v roce jeho narození 1632 se na severu Německa vylodila švédská vojska a rychle pronikala až do střední Evropy. Známa je bitva u Lützen (poblíž Lipska) kde v listopadu 1632 padl švédský král Gustav Adolf II. Přes Čechy a Moravu procházely vojenské jednotky, rabovaly vesnice a města, roznášely choroby (mor) a decimovaly obyvatelstvo. V roce 1648, kdy byl po mnoha válečných útrapách uzavřen Vestfálský mír a třicetiletá válka formálně skončila, bylo Bartolomějovi 16 let. Další čtyři roky se zemí potulovaly loupeživé bandy z válečných tažení propuštěných žoldáků, bída a utrpení lidu dělného se nezmírnilo. Bartoloměj dosáhl věku 20 let. Zřejmě pocházel ze zemanského rodu, měl sourozence, rodina snad hospodařila ve vesnické usedlosti v podstatě byli svobodní, platili daně, církevní desátky, panovníkovi byli povinni vojenskou službou. Jaké v tom měl Bartoloměj postavení nevím, ale vše nasvědčuje, že rodinnou

1) Podrobněji viz [Wikipedie](https://cs.wikipedia.org/wiki/Třicetilet%C3%A1_v%C3%A1lka)

usedlost opustil, či snad tato byla zničená či vypálená, jeho příbuzní zabiti, na choroby vymřeli. Dal se asi na vojenskou dráhu protože císař (Ferdinand III. Habsburský) znovu verboval do války. Na severu Německa se opět v roce 1655 vylodili Švédové (král Karel X. Gustav), na jihu vyčkávali Turci na příhodnou dobu aby opět napadli Habsburskou říši a upevnili své postavení na Balkáně. Příležitostí k výnosné vojenské službě bylo tedy mnoho, jak je asi Bartoloměj využil? V té době bylo obvyklé, že žoldnéře ve vojsku doprovázela jeho rodina včetně dětí, aby se o hlavu rodiny vyčerpanou vojenskými povinnostmi postaraly. Měl Bartoloměj takovou rodinu? Nevím. Nicméně v relativně dobrém zdraví dosáhl věku čtyřiceti let a v duchu doby byl považován za starého muže. Utrmácen životem, ale zřejmě i dostatečně majetný, se rozhodl natrvalo usídlit a založit novou rodinu, když jeho bývalí blízcí se někde poztráceli či na choroby umřeli. I vydal se na cestu hledat nový domov. Snad se také vracel do krajiny svého rodiště. Usadil se v značně zpustlé vesnici Šardičky.

V blízkém okolí směrem na východ, vzdušnou čarou asi 15 km od Šardiček v obcích (Nemochovice, Kunkovice, Litenčice, Roštín aj.) kolem staré cesty od Brna přes Slavkov, Bučovice do Kroměříže a také do Uherského Hradiště, je od poloviny 17. století (*nejstarší záznam je z roku 1640 o narození dcery Anny Valentinu Zemanovi, nebo také sňatek Adama Zemana s Annou Zdražilovou ze Zlámané Lhoty v roce 1649 - dnes známá jako Zlámanka poblíž Zdounek*) až do začátku 18. století doložen další více četný rod Zemanů. Jestli tam byla nějaká rodová souvislost s Bartolomějem Zemanem v Šardičkách se nepodařilo věrohodně doložit. Nicméně to je pravděpodobné. Rod se v Kojátkách a Šardičkách udržel až do dnešní doby²⁾.

Zakladatel rodu, Bartoloměj.

Krajina moravského úvalu, kam se Bartoloměj Zeman dostal či nostalgicky navrátil, byla válečnými útrapami až do poslední třetiny 17. století zvláště těžce poničená. Byla to přirozená spojnice pro vojenská tažení mezi jihem a severem (Uhry - Vídeň - Olomouc – Katovice - Sasko), ale také západem a východem (Sasko- Bavorsko- Čechy- Uhry). Krajina byla úrodná, kde se vždy dalo něco ukořistit pro hladové, krajinou se potulujícími žoldáky. Pozvolná obnova po válečném běsnění na Moravě ke konci sedmdesátých let 17. století za vlády Leopolda I. císaře a českého krále (*1640- † 1705) se na vesnicích a úrodných oblastech uskutečňovala osídlováním zpustlých vesnic a jejich oživením. Zpustlých gruntů a opuštěných polností se ujímali noví hospodáři s tichým či oficiálním souhlasem často se měnících vlastníků panství.

Nedaleko Bučovic se nacházelo více satelitních vesnic. Dvě z nich se vyznačovaly zvláštností tím, že těsně a obtížně rozlišitelně spolu sousedily a přitom patřily do dvou odlišných panství. Děлил je potok, který obě vesničky zásoboval vodou stékající z rozvlněné krajiny nad nimi. Byly To Kojátky

2) Podle katastru (<http://www.mza.cz/indikacniskici/#>) z r.1826 vlastnilo grunty v Šardičkách 5 a v Kojátkách 7 rodin Zemanů z rodu Bartoloměje.

a Šardičky. Kojátky byly v době, o které vyprávím, ve vlastnictví rodu Sedlnických z Choltic, jmenovitě Jana Štefana. Ten v roce 1668 podepsal a zpečetil první Lánský registr, kde byl soupis hospodářů a výměr jejich pronajatých polností. V Kojátkách bylo tehdy jen 14 osídlených usedlostí. V blízkých Šardičkách, které byly ve vlastnictví Karla Kašpara, Trevínského arcibiskupa, který patrně ani netušil, kde se Šardičky nacházejí, působil jeho správce jistý Tomáš Stolz. Ten také podepsal a zpečetil obdobný Lánský registr z 20.ledna 1668, který uváděl v Šardičkách jen 8 osídlených gruntů.

Z toho co je o lidech v těchto osadách zapsáno v archivních listinách jsem usoudil, že zakladatel rodu Bartoloměj Zeman asi ve věku 41 let přišel v roce 1673 do Šardiček a usadil se ve zpustlém gruntu v Šardičkách (poblíž návsi) a šil se s tamní obcí, která ho vnímala jako váženého zemana, zkušeného a světa znalého hospodáře. Z původního označení zemanského stavu se zrodilo a zůstalo jméno Zeman. V blízkých sousedních Kojátkách byl již usedlý a v Lánském registru uvedený hospodář Václav Hrazdil s propachtovanou 1/4 lánu (asi dnešní 4 ha), půdou obdělávanou jeho rodinou, jak pro vlastní obživu, tak i zřejmě dodával obilí do již asi prosperujícího místního pivovaru v Kojátkách a dalšího okolí. Měl děti a mezi nimi i dceru Zuzanu, kterou si, asi velmi mladou, vzal za ženu někdy v roce 1676 náš Bartoloměj Zeman. Její křestní jméno se vyskytuje v matrice o narození jejích dětí a jejího otce Hrazdila jako kmotra jích dětí. Prvorozený Matyáš (*1676) se ještě za života otce Bartoloměje přiženil (1697) do blízkých Milonic, za ženu měl dceru Jakuba Přikryla. Nepřežil však narození svého syna Karlíka a zemřel v roce 1701. Pohrobek Karlík se nedožil jednoho roku. Rod Matyáše Zemana se uzavřel. Další 4 děti (synové Matěj *1678, Martin *1687, a Václav, *1697 dcery Justina *1680, Magdalena *1690) se dožilo dospělosti a byly vlastně základem pro další značné rozšíření rodu v obou vesnicích a blízkém okolí (*farnosti Bučovice a Milonice*).

Bartoloměj, na tehdejší dobu v pozhnaném věku 67 let, zemřel v říjnu 1699 a pochován byl na hřbitově v Milonicích. Tíha hospodářství zůstala na jeho dětech a vdově Zuzaně, roli hospodáře převzal druhorozený Matěj, který se oženil až v roce 1705. Třetí syn Bartoloměje Martin, (* 25.10.1687 - † 21.2.1729) byl nositelem dědictví naší přímé rodové linie.

Ochránce rodu, Matěj.

V matrikách je psán jako Matheus, ale zde jej uvádím jako Matěj. Když zemřel jeho otec Bartoloměj (1699) bylo Matějovi ne více jak 21 let, ujal se role hospodáře a spolu s matkou Zuzanou zaopatřili mladší sourozence. Sestru Justinu provdal za souseda Bielku v roce 1701 a teprve až ve svých 27 letech (1705) přivedl do hospodářství svoji ženu Marinu, tehdy již osmadvacetiletou vdovu po Pavlu Procházkovi, která do sňatku s Matějem přinesla dědictví po

svém manželovi z gruntu v Kojátkách, doloženého v Lánském rejstříku z roku 1668. Matěj úspěšně rozmnožoval rodinný majetek a upevnil svoje postavení v Šardičkách, které dosud mělo nestabilního značně vzdáleného vlastníka Trevínského biskupa. Do jisté míry se v Šardičkách ustavila neoficiální samospráva s dominantním Matějem Zemanem a vůči sousedním Kojátkám, tehdy již ve vlastnictví rytíř Bernarda Bravantského z Chobřan si Šardičané uchránili výhodnější podmínky, nižší daně, menší rozsah robotních povinností ve prospěch vrchnosti. Když v roce 1714 Šardičky přikoupil rytíř Bravanský a spojil je do jednoho panství, byl to zřejmě Matěj Zeman, který s Rytířem Brabantským stvrdil smlouvu a zachování a potvrzení stávajících držitelů gruntů v Šardičkách včetně jejich propachtovaných polností. Tím získaly Šardičky oproti sousedním Kojátkám výhody v hospodaření a příslib dalšího rozvoje vesničky, nicméně tyto výhody byly trvalým zdrojem sporů se sousedy v Kojátkách. Tento stav, který si pomyslná samospráva Šardičanů včele s Matějem Zemanem a dalšími sousedy (Pavel Čech, Brablec aj.) pečlivě hlídala a ten trval i po smrti Rytíře Bernarda Bravanského ☙ 1722, pohřbeného v Milonicích. Panství zdědila jeho dcera Johana, ta se provdala za Jana Rudolfa Říkovského³⁾ a majetek panství na něj převedla. Šardičané opět své výsady s Říkovským potvrdili. Podle soupisu z roku 1749 bylo v Šardičkách 17 gruntů a bydlelo zde více jak 20 rodin, z toho tři grundy patřily Zemanům.

Matěj Zeman byl dobrým hospodářem a s přispěním bratra Martina rozšířili rodové grundy i do Kojátek. V jednom panství ve sloučených Kojátkách a Šardičkách v polovině 18. století bylo osídleno 6-7 rodových gruntů rodinami Zemanů. O jejich vztahu k půdě vypovídají nově provedené katastrální soupisy Tereziánského katastru z roku 1749 a jeho revize 1755. Kojátky a Šardičky pak bezprostředně i úmrtím majitelky panství vdovy po Janu Rudolfovi Říkovském paní Johany (☙ 27.5.1753 v Kojátkách) hospodářsky upadaly. Paní Johana v posledních letech řízení panství nevládala, narůstaly dluhy a panství zbankrotovalo. Zřejmě po dražbě v roce 1754 panství získal Josef Polzer a vzápětí se snažil hospodářství pozvednout provedením reformy. No a v tom okamžiku narazil na dlouho zaužívané výhody Šardičanů a chtěl je z moci majitele zrušit a v rámci nabytého panství sjednotit. Byly to daně, robotní povinnost a další povinnosti vůči vrchnosti. V Šardičkách začala doutnat vzpoura, kterou musela řešit až komise ustavená krajskou brněnskou rektifikační komisí, kterou representoval baron Christofer Minkwitz. Mezi zástupci Kojátek byl Václav Zeman (syn Martina Zemana) a mluvčími Šardiček byl tehdy již sedmdesátiletý Matěj Zeman a soused Pavel Čech, Matějův zeť. Právě od těch dvou se zachovala přísežná výpověď o získaných právech a jsou na ní i jejich vlastnoruční podpisy z 21.4.1755. Odkazovali na jejich stará práva potvrzená dřívějšími majiteli Bravantským i Říkovským. Z dalších archiválií je vidět, že jejich práva k propachtované půdě zůstala zachována a asi jen byly upraveny daňové odvody a rozsah robotních povinností.

3) Jan Rudolf Říkovský - Jan Rudolf Maxmilián Říkovský z Dobřic, od 1682 nejvyšší písař zemský
[<http://patricus.info/gener.htm>]

Matěj Zeman se ženil třikrát když mu předchozí ženy zemřely, naposledy ve věku 73 let, dožil se 80 let, zemřel 28.8.1758 a byl pohřben na hřbitově v Milonicích. Jeho prvorozený syn pojmenovaný po dědovi Bartolomějovi se dožil jen šest týdnů. Z dalších asi 6 dětí se dospělosti dožily jen tři ale rod jeho synů Václava (*1718) a Josefa (*1715) a dcery Anny (*1718), (21.11.1740 provdané Černé) a Polyxeny (*1725), (14.5.1746 provdané Čechové) je možné v Kojátkách a Šardičkách doložit až dnešní doby.

Bučovický měšťan, František

V rodovém historii jsem přeskočil dvě generace nikoliv proto, že by se o nich nic nevědělo, spíše naopak. Ve spojených vesnicích Kojátkách a Šardičkách se rodiny rozrostly do úctyhodného rozsahu a řada členů, většinou díky sňatkům postupně expandovala do okolních vesnic. Až do osmdesátých let 18. století se jejich život odehrával na zemědělských usedlostech. K podstatné změně došlo reformami feudálního hospodářství (edikty Josefa II. z října 1781), rozvojem řemeslné a manufakturní výroby, rozvojem spádových měst ke konci vlády císařovny Marie Terezie a zejména jejího syna Josefa II. V Kojátkách a Šardičkách tehdejší vlastník panství Jan Arnošt svobodný pán Locella převedl v roce 1782 za úplatu propachtované polnosti do dědičného vlastnictví hospodářů na gruntech, potvrzených zápisem do pozemkových či gruntovních knih po uhrazení stanovených cen za grunt a polnosti. Ve většině byly tyto úhrady zaplacený do roku 1790. Bylo tedy možné majetek odprodat ale také nově zakoupit a majetek úspěšných rozšířit.

Z přímé rodové linie jsem se posunul od Martina Zemana (*25.10.1687 † 21.2.1729) přes Josefa⁴⁾ (* 4.2.1711 † 6.12.1781) a jeho syna Johana (* 20.6.1740 † 23.12.1802). Johanův syn František (*6.9.1777 † 26.5.1859) získal solidní vzdělání, vyučil se řemeslu obuvnickému a protože byl z Johanových dětí jediný mužský potomek, který dosáhl dospělosti a osud mu umožnil se dobře oženit, založil rodinu v Bučovicích (cca 8 km od Kojátek). Ke konci 18. století asi v letech 1785-1795 se v prosperujících Bučovicích uskutečnila stavba řady nových domů a tradiční ulice se rozšířily. Na ulici Slavkovské, dosud okrajové části Bučovic kolem hlavní silnice protínající město, se postavily hospodářské usedlosti (kromě jiných) a byly očíslovány (dosud uváděné) č. 51 a 52. František Zeman přišel do Bučovic v roce 1798, ubytoval se v relativně nově postaveném domě na Slavkovské ulici čp. 51 a téměř v sousedním domě čp.49 potkal dospívající Kateřinu dceru Antona Racka, tehdy z již rozvětvené bučovické rodiny⁵⁾. Svatba se uskutečnila 6.11.1798 a Kateřina zřejmě obdržela nezanedbatelné věno. Otec Františka Johan a jeho žena Apollonie, do té doby žili v Šardičkách v domě (tehdejší evidence) č.2 , pak se přestěhovali k synovi do Bučovic a zde také

4) Josef Zeman s po sňatku s vdovou po Františku Hrazdilovi stal hospodářem na gruntu. Jeho syn Johan si za ženu vzal dceru zemřelého Františka Hrazdila, Appolonii, se kterou na tomto gruntu vyrůstal od svých 14 let.

5) Rodina Racků je s Bučovicemi spojena více jak 400 let a její členové žijí ve městě dodnes.

zemřeli (Johan ☿ 1802, Apollonie ☿ 1808). František podle zápisu z gruntovní knihy dům č.52 v Bučovicích koupil 11.3.1800 za 1000 zlatých (tehdejší měny) a k tomu polnosti o rozloze asi 8 ha⁶⁾. Zde také rozvíjel řemeslnou výrobu obuvi, po které byla v Bučovicích velká poptávka. V místě byla továrna na kůže a safián, které zřejmě pro výrobu obuvi využíval a také na ní zjevně rychle zbohatl. Prvorozený syn France Zemana, Václav (*24.9.1799) s podporou movitého otce již ve věku necelých 21 let získal v exekuční licitaci dům č. 23 (v pozdější době mě v paměti utkvěla dílna mistra pana Sekerky a obchod s koženými potřebami pro zemědělce, postroje pro koňské potahy, jezdecká sedla aj.) a asi zde rozvíjel řemeslnou výrobu výroby obuvi. Stejně jako otec čerpal suroviny z místní výroby kůží a safiánu. Své majetkové poměry posílil při sňatku s Kateřinou Budíkovou ze sousedního domu č.22 (později tam bylo zřízeno řeznictví rodiny Pokorných). Jako movitý měšťan dbal na popularitu a přispíval obci na její činnost. Dochoval se záznam o jeho vkladu (147 zlatých) z roku 1836 na údržbu místní pamětní kaple (dodnes stojí těsně za Bučovickým kostelem) založené v roce 1693 rodem Žarošských, původně jako lapidárium starých náhrobků z místního hřbitova, rekonstruována byla 1711 a po dlouhém období chátrání byla v roce 2009 renovována. Václav Zeman po nemoci zemřel 23.11.1849 a nezanechal mužského následníka. Dům po smrti otce zdědila jeho dcera Marie Anna (*31.7.1824), která se následně v roce 1853 provdala za zednického mistra Kobzinka v Bučovicích.

Druhorozenému synovi Františkovi (*13.12.1802 ☿ 5.8.1856) otec předurčil pokračování v obuvnickém řemesle. Poskytl mu na tehdejší dobu dobré vzdělání a k zdokonalení v řemesle mu také našel zkušeného obuvnického mistra, který Františka dovedl až do stavu tovaryšského. Po delším pátrání se našel záznam o jeho sňatku s mistrovou dcerou Marianou Plochovou v Dolních Kounicích č.127 a protože oba snoubenci byly podle tehdejších ustanovení neplnoletí, Františkovi bylo 23 a Marianě jen 19 roků, museli otcové k jejich sňatku dát úřední svolení. Tak se zachovaly faksimile vlastnoručních podpisů obou otců. Po sňatku se mladí manželé usadili v domě otce Zemana v Bučovicích č.52. Osud jim nepřál, Marina zemřela ve věku 24 let. Druhou ženou Františka byla Františka Fišerová z Bučovic dům č.55. O jejich životě v Bučovicích se moc záznamů nedochovalo, asi žili obyčejným životem. Dospělosti se dožily jeho dcery a syn Anton (ten patrně vstoupil do kláštera Servitů v roce 1849).

Otec František se po smrti své ženy Kateřiny (☿ 3.4.1851) podruhé ve věku 73 let (14.6.1851) znovu oženil s vdovou Apolenou po Filipu Budíkovi. Syn František zemřel ve věku 54 (5.8.1856) let v rodném domě kde až do konce svého života spolupracoval s otcem v hospodaří na gruntu a v řemesle. Zdá se, že v posledních letech byl nemocen a na hospodaření s otcem již nestačil, několik roků již měl podlomené zdraví a jeho prozíravý otec František, který ho nakonec přežil (☿ 26.5.1859), převedl v roce 1853 majetek včetně zaopatření žijících sourozenců na svého třetího

6) Stablní katastr z roku 1826 [<http://www.mza.cz/indikacniskici/#>]

syna Ignáce⁷⁾ (vlastně mého pra-pra-dědu). O peripetiích, které Ignáce čekaly, vypovídají zápis v gruntovní knize. Politické a hospodářské poměry v Rakousko Uhersku po revolučním roce 1848 nebyly dobré, řada primárních řemeslných manufaktur zanikala, tvořily se nové továrny, v Bučovicích se začal rozvíjet tkalcovský průmysl a v době kdy se tyto osudy rodiny odehrávaly, se manufaktury v Bučovicích uzavíraly a znovu jako velkovýroby se zakládaly v blízkém Brně. Majetek rodu, především dům č. 52 na Slavkovské ulici otec František převedl na syna Ignáce (*1806) podle zaznamenaného soupisu v Gruntovní knize z 9.1.1853. Hospodářství nebylo v dobrém stavu, vyskytly se dluhy a povinnosti vyplatit žijící sourozence. Aby to již osmačtyřicetiletý Ignác se ctí zvládl rozhodl se, zřejmě s vědomím dosud žijícího otce, hospodářství prodat a vyrovnat pohledávky. Prodej se uskutečnil 30.6.1854 a novým majitelem se stal Patzák Petr. Tím se historie dvou generací rodu, kdy počínaje Johanem Zemanem (* 20.6.1740 † 23.12.1802), který usedlost v Šardičkách prodal a jeho syn František založil v Bučovicích nové prosperující hospodářství a novou rodinu v domě č.52, uzavřela. Měšťan František Zeman byl vlastně asi prvním hospodařícím Zemanem v Bučovicích⁸⁾.

Nositel rodového jména Ignác Zeman po sňatku s Karolínou Pešerovou založil rodinu v domě č.77, který patřil rodině Pešerů. Po její smrti na čas bydlel v rodinném domě na Slavkovské ulici č. 52, později vlastnil v Bučovicích menší domek v nové zástavbě ev.č.270. Po smrti svém první ženy Karolíny (Rosalie) Pešerové (*22.8.1810 † 27.6.1843) se opět oženil s Alžbětou Lokajovou z nedalekých Letonic a jejich syn Vilém (*9.2.1847) se stal pokračovatelem rodové větve. Nepřízeň osudových ran se završila v roce 1866, kdy po vojenském tažení v Rakousko - Pruské válce se v Bučovicích a celém Vyškovsku rozšířila epidemie cholery, která zdecimovala řadu rodin (v *Kojátkách a Šardičkách na cholery v období 8-10.1866 zemřelo 80 lidí*). Na cholery také náhle ve věku 60 let zemřel Ignác Zeman († 24.8.1866) a povinnosti a starost o rodinu přešly na teprve devatenáctiletého Viléma (v *Bučovicích tehdy zemřelo 149 lidí*).

Stařešina, Vilém

Smrtí otce Ignáce se Vilém rázem stal hlavou rodiny, to mu bylo teprve 19 let a v duchu doby nebyl dosud považován za dospělého a tedy také schopného právních úkonů. To pro něj znamenalo, že dědictví po otci (V Bučovicích dům č.270) ani nemohl převzít ani nechat zapsat do registru majetkovou změnu, i když s ním v rodině žili jeho bratr a sestry a zřejmě i jejich matka Alžběta. Nicméně ve skutečnosti mu bylo přiznáno dědictví po otci Ignácovi až 13.5.1868, které obnášelo 400 zlatých zároveň s povinnostmi vyplatit sourozence (Fabian, Karolína, Marie) každému 66 zlatých

7) Gruntovní kniha domů a neoddělitelných polí, Bučovice r.1800-1885. Uložena v MZA expozitura Slavkov reg.č.16 a 17.

8) V matrikách pro Bučovice se před rokem 1800 jméno Zeman jako dlouhodobě usedlého nevyskytuje či nezjištěno).

a matce Alžbětě 100 zl. Takže jemu samotnému moc z toho kromě starostí nezbylo. Zápisy v gruntovní knize potvrzují, že dědictví mu k datu jeho dospělosti bylo předáno (1871), a že určené závazky splnil, sourozence i matku vyplatil, i když to nějakou dobu trvalo. V zápise se uvádí datum 30.5.1878.

Vilém a jeho životní osudy jsou pro dobu ve druhé polovině 19. století dost typické pro stále čtenější skupinu obyvatel, kteří již nebyli bezprostředně spojeni s gruntovním hospodářstvím, i když z takových rodin pocházeli. Pohltil je rozvíjející kapitalistický systém a neustálý hlad po pracovních silách v řemeslech a v tovární výrobě. Lidé a celé rodiny se stěhovali za prací, která by je uživila a umožnila rodinám přežít. Když se pro toto období hledají rodové spojitosti podle zápisů v matrikách či jiných dobových registrech a dobové dokumenty se v rodinách nezachovaly, je obtížné je individuálně nejen nacházet ale jako osoby s rodovou posloupností také spolehlivě identifikovat. V neposlední řadě je problematická dostupnost rodových dokumentů, které spadají do období konce 19. a začátku 20. století. Ty jsou dosud uloženy na místních matričních úřadech a k přístup k nim omezuje zákon.

Vilém Zeman se v roce 1873 oženil s Antonií Staňkovou z Uhřic (záznam o sňatku se zatím nenašel) a již 4.4.1874 se jim narodil prvorozený syn Vilém. O jeho existenci jsem až do poslední doby neměl žádné povědomí, natož aby se o něm můj děda Jan (druhorozený syn *1878) či jeho děti, které jsem vesměs znal, kdykoliv zmínili. Nenašel se žádný záznam ani o jeho sňatku, či úmrtí. Prostě nic prokazatelného, jakoby nikdy nebyl.

Poté, co Vilém Zeman v roce 1878 uhradil peněžní závazky po otci Ignácovi, se s rodinou, druhorozeným synem Janem a tchánem Tomášem Staňkem odstěhovali z Uhřic do Koryčan (dům č.108⁹⁾). V Koryčanech se od roku 1857 rozvíjela továrna na ohýbaný nábytek zn. Thonet a Vilém, později i jeho syn Jan tam našli dobrou, byť těžkou práci. Další překvapivou skutečností, o které v rodině nebylo žádné vědomí, bylo narození čtyř dcer (Terezie *1881, Emilie *1883, Marie Valerie *1886 a Pauliny *1888), které z paměti staršího Jana (*1878) vymizely (nikdy se nikdo o nich nezmínil), ony totiž do jeho věku dvanácti let již všechny umřely. Dětské choroby, záškrt, černý kašel, tuberkulóza a četné další byly v té době neléčitelné. Manželka Viléma, Antonie Staňková se dožila 65 let a v roce 1912 zemřela. Ovdovělý Vilém (ve věku 67 let) se v prvním roce I.světové války (1914) znovu oženil s Helenou Staňkovou z Koryčan (asi vdova). Přes životní útrapy se Vilém Zeman dožil požehnaného věku 95 let a v roce 1942 byl pohřben v Koryčanech. Jedinou rodinnou památkou po něm je společná unikátní fotografie celé již početné rodiny mého dědy Jana a jeho dětí (včetně mého otce Alfréda) z vánoc v roce 1929.

9) Tomáš Staněk (* 15.12.1820 † 24.1.1882) zemřel v Koryčanech v domě č. 108. Zřejmě majetek v Uhřicích prodal, dceři Antonii, ženě Viléma Zemana, přispěl na splacení závazků Viléma, které byly uhrazeny až v roce 1878.

Otec Alfréd

Z jedenácti dětí dědy Jan se dospělosti dožilo 9. Na dobové fotografii je celá rodina včetně praděda Viléma. Je to jediný dochovaný unikátní snímek. Přestože žili ve více než skromných podmínkách tři z nich vystudovali vysokou školu, další čtyři školu střední.

Zažili I. světovou válku, vznik Československé republiky, velkou hospodářskou krizi na přelomu dvacátých let a hluboké pokoření při Mnichovském diktátu a nacistické okupaci Německem v březnu 1939. Otce zastihla mobilizace na podzim v roce 1938 ve vojenské presenční službě v Michalovicích a jako jeden z posledních stačil ještě promovat na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně¹⁰. Promoval ve vojenské uniformě, civilní oděv ani neměl a od již přítomných zfanatizovaných Němců slyšel mnohé nadávky.

Zřejmě již na sklonku roku 1938 byl aktivován do armády a podílel se na logistických programech Československé armády, ukrývání skladů zbraní a zásob v očekávání válečných událostí. Po příchodu Němců a vzniku Protektorátu Čechy a Morava v těchto činnostech v ilegalitě pokračoval ve spojení s odbojem organizovaným skupinami bývalých armádních důstojníků generálního štábu. Je to historie dosti komplikovaná, písemné podklady, pokud vůbec existují, jsou útržkovité. Dalo by se říci, že se v daném kontextu ani nejedná o ztracené duše. Spíše by se mohlo říci, že duše pozapomenuté. Proto jsem zařadil i tento historický exkurz na poodhalený osud dvou odbojových spolupracovníků, který se vyjasnil až po více než 60 letech. Nikoliv jako následná legenda, ale jako doklady doložitelný příběh. Jak k tomu došlo?

Odbojová skupina v Klatovech, byla založena na přelomu roku 1941-42. Na jejím formování se podílel i brigádní generál Josef Dostál, který až do března 1939 byl přednostou II. oddělení na Ministerstvu obrany. Podrobnosti o protinacistickém odboji na Klatovsku jsou knižně popsány¹¹) a nebudu je zde rozvádět. Oba, mého otce i generála Dostála jakoby spojilo osudové pouto. Zřejmě úzce spolupracovali v odbojové skupině, generál Dostál zajišťoval kontakty s centrem odboje (generála Eliáš, možná až na exilovou vládu v Londýně), otec měl na starosti logistické operace na Klatovsku, Plzeňsku a snad i Domažlicku. Oba byli na podzim 1943 Gestapem¹²) zatčeni a vláčeni po různých věznicích, včetně Malé Terežínské pevnosti. V 27. září 1944 byli společně jedním rozsudek odsouzení za velezradu proti Říši k trestu smrti¹³). Je příznačné, že rozsudek, který se jakoby zázrakem podařil dohledat až v roce 2008, začíná nadpisem „*In Namen des Deutschen Volkes*“¹⁴)“. Čím se proti Říši provinili je v rozsudku podrobně popsáno. Nicméně se jako podstatné jeví konstatování německého soudu „*Volksgerichtshof, 1. Senat*“ „... *die unter der Bezeichnung*

10) V březnu 1939

11) Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy. Jan Stěleček, Klatovy 1985, s 73 – 113.

12) *Geheime Staatspolizei*, Tajná státní policie nacistického Německa.

13) Zachoval se jeho dopis rukou psaný dopis manželce, kde sděluje o svém odsouzení k smrti. Text je psán pevnou rukou psychicky silného člověka.

14) „Ve jménu německého lidu“

National Revolutionsausschuss es sich zur Aufgabe machte, in jeder nur denkbaren Hinsicht den Umsturz vorzuarbeiten mit den Ziele, im Zusammenwirken mit den Feindmächten einen selbständigen tschechischen Staat wieder zu errichten “. Zachoval se i průvodní dopis, kterým se rozsudek odesílá Státnímu ministrovi pro protektorát Čechy a Morava ¹⁵⁾ k rozhodnutí o výkonu trestu z 21.10.1944. V řádném termínu pak popravy nebyly provedeny, zřejmě pro zvětšující se válečný chaos. Američané již překročili Rýn, Rusové se drali k Berlínu. Drážďany, kde německý soud sídlil, byly drasticky vybombardovány v únoru 1945. Věznice a věžňové se přemísťovali na různých pochodech „smrti“ přes Míšeňský hrad až nakonec do Lipské věznice na Moltkestrasse 47 (kasárna Gholis, dnes kasárna gen.Fridrich Olbricht¹⁶⁾). Tyto útrapy sdíleli oba odsouzení, otec a generál Dostál společně. Teprve nedávno, díky zpracování archivních dokumentů Dr. Dietrem Kürschnerem z Lipska se podařilo popsat skutečné události, které vedly k zavraždění 32 vězňů 13.4.1945. Bylo to dílo fanatismu nacistických pohlavárů, kteří ve své zvrácené morálce již od 20.3.1945 usilovali o likvidaci vězňů, kteří byly nacistickými soudy odsouzení k trestu smrti za nejružnější přečiny proti říši. Po celou dobu vězňů od Drážďan až do Lipska hledali možnost jak je na vhodném místě postřílet a v podstatě umlčet na věky 176 odsouzenců, a to podle byrokraticky dodržovaných postupů poprav včetně jejich detailního provedení. Hlavním iniciátorem této zvůle byl Dr. jur.Helmut Kutzner, který celou akci organizoval a nakonec i zrealizoval. Od Rýna se k Lipsku blížila 3.americká armáda pod velením gen G.S.Pattona. Před nástupem k osvobození města zahájila 12.4.1945 3.divize US Army dělostřeleckou a bombardovací přípravu. Kutzner nechal 13.4.1945 kolem 10 hodiny dopoledne přistavit dvě auta, nechal tam nahnat jím (ze 176) vybraných 32 vězňů a převézt na místo bývalé kasárenské střelnice. Sehnal dohromady popravčí četou z mála vojáků v kasárnách a pod velením kapitána Hochmana, těch 32 popravili. Druhý den 14.4.1945 těla obětí převezli na hřbitov Ostfriedhof, kde je zahrabali do jámy. Lipsko bylo osvobozeno US armádou 18.4.1945 K přežití jim tedy chybělo jen pět dnů. Historické drama pokračovalo. Američané za několik dnů hromadný hrob odkryli a jednotlivé blíže neidentifikované oběti pohřbili do samostatných hrobů. Tehdy však nebyly k dispozici žádné doklady o obětech, protože zločinný Kutzner po činu veškeré listinné podklady zničil a snažil se uniknout. Americké posádky v Lipsku byly nahrazeny sovětskými¹⁷⁾ a teprve po jejich odchodu z Lipska se podle zachovaných soudních spisů podařilo (27.2.1946) sestavit seznam povražděných. Na hřbitově Ostfriedhof byl zbudován památník se jmény obětí v místě jejich hrobů. Osud tomu chtěl, že jejich identita se ztratila. Jednou z obětí byl i MUDr Bureš z Prahy a jeho rodina dlouho usilovala o jeho exhumaci a převezení ostatků do Prahy. V květnu 1952 byla provedena exhumace všech 26 obětí z 13.4.1945 a v Institutu soudního lékařství v Lipsku Dr. Krefft se pokusil o jejich

15) Státním ministrem byl Karl Herman Frank, válečný zločinec, odsouzeným Československým soudem k trestu smrti a popraven 1946.

16) gen. Olbricht byl účastníkem pokusu o atentát na Hitlera v roce 1944.

17) Podle dohod o demarkačních pásmech mezi US armádou a sovětskou Rudou armádou

personální identifikaci. Vystavil o tom protokol z 30.6.1952, podle kterého se mu podařilo hledaného MUDr. Bureše spolehlivě identifikovat a s ním mého otce a jeho souputníka Gen. Josefa Dostála. Teprve asi v roce 2000 správa hřbitova Ostfriedhof vytvořila databázi hrobů a později zveřejnila na Internetu. Tam je i údaj:

Gedenk- und Totenbuch der Leipziger Opfer der nationalsozialistischen Gewaltherrschaft von 1933 bis 1945

Name:	Dr. jur. Zeman, Alfred
Geburtsdatum:	26.04.1909
Geburtsort:	Korytschan, Korydschan oder Koridschen
Nationalität:	Tschechien
Opfergruppe:	Häftling
Sterbedatum:	13.04.1945
Sterbeort:	Kleinkaliberschießstand Kaserne Leipzig-Gohlis
Erinnerungsort:	Ostfriedhof - Grabstätte in der X. Abteilung, Gruppe 5, Reihe 8, Grab 1 - Denkmal mit namentlicher Benennung in der X. Abteilung, 5. Gruppe - Gedenktafel in der heutigen General-Olbricht-Kaserne in Leipzig-Gohlis

Tolik k pohnuté historii plné náhod a zvrátů.

Oba byli po osvobození Československa vyznamenáni, brig.gen. J.Dostál byl povýšen na divizního generála a oběma in memoriam udělil

President Československé republiky v uznání bojových zásluh, které získali v boji za osvobození Republiky Československé z nepřátelského obsazení Československý válečný kříž 1939.

Jako dovětek k tomu je memento spravedlnosti. Nacistický válečný zločinec Dr. Kutzner byl již v roce 1946 zatčen a v roce 1950 odsouzen k doživotí. Zachoval se záznam o jeho odsouzení, ale také záznam z 22.6.1956 o jeho amnestování a propuštění do Duisburgu, kde také v klidu dožil. Teprve 8.5.2012 jsem na základě poznatků Dr. Kürschnera z Lipska měl spolu se synem Jiřím a vnučkou Markétou příležitost se přímo v Lipsku u otcova hrobu položit věnec a uctít jeho památku. Také jsme se setkali s Dr. Kürschnerem a dalším Hansem Hamichem, kteří dlouhá léta usilovali o zachování památky četných obětí nacistického běsnění.

Co k tomu dodat. Politické a válečné události jsou občas bizarní. Ještě v dubnu 1945 byli oba Zeman a Dostál vlastizrádci (Německé říše), a v listopadu 1945 hrdinové (Československé republiky). Historie však zná takových příkladů mnoho.

Snad nejlépe to vystihuje citát Karla Havlíčka Borovského sepsaný před asi 150 lety ¹⁶⁾:

*“ Tak to chodí po tom světě každou chvíli jinak. Dneska ctí tě za svatého, zejtra budeš sviňák ”*¹⁸⁾.

Když se nad těmito osudy člověk zamyslí a s odstupem času se ptá, bylo to potřebné bojovat s

18) K.H.Borovský, Křest svatého Vladimíra, zpěv 4. Perunův testament.

nacistickou obludou s holýma rukama, ctít vlastenectví a právo na svobodu. Dnes nevím. Lze se ptát, jak by se osudy těchto lidí odvíjely po osvobození, po roce 1945 v dalších politicky bouřlivých letech 1948-53? Jak by to ovlivnilo jejich rodiny? Těžko říct. Oba byli v aktivním věku, měli odbojové zásluhy, vzdělání a vojenské hodnosti. Našel jsem si statistiku o Čs. generálech z roku 1938 a tam se ukázalo, že za nacistů v období Protektorátu Čechy a Morava bylo popraveno nebo ve vězení zahynulo 19 generálů. Pak v následných letech obnoveného státu 1948-50 bylo zjevně v politických procesech odsouzeno 7 generálů, kteří přežili nacistické běsnění. Poučení necht' si z toho čtenář udělá sám.

Epilog

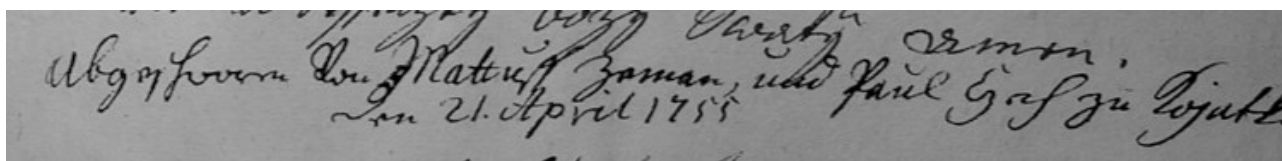
Od narození zakladatele rodu Bartoloměje Zeman v Šardičkách uplynulo téměř 400 let a dosud se dají sledovat peripetie jednotlivých generací v historických dobách, měnících se politických a hospodářských konstelacích. Bylo poučné sledovat životy rodin nositelů rodového jména v přímé rodové linii, jak se dokázali přizpůsobit, vnějším podmínkám a vlastním úsilím dosáhli značné prosperity. Na druhé straně, jak je nezaviněné životní osudy, nemoci, úmrtí dětí a dosud mladých rodičů, ekonomické krize postihly, přesto rodová linie přes více jak jedenáct generací přežívá. Snad v tom následníci najdou poučení a sílu překonávat životní události, které před ně budoucnost postaví.

Odkazy:

- [1] Matriční záznamy, [www. Actapublica.eu](http://www.Actapublica.eu)
- [2] Archiválie Moravský zemský archiv - Inventář E67, pozemkový fond D1,2
- [3] Historie obce Šardičky <http://cs.wikipedia.org/wiki/Šardičky>
- [4] Dieter Kürschner, In Massengräbern verscharrt, Leipzige Volkszeitung 118 No.108 středa 9.5.2012;

Obrázky

Podpisy pod protokolem kde Matěj Zeman a Pavel Čech obhajují práva udělená předchozími majiteli panství Šardičky.

Podpis:
Franz Zeman 1823

Jakub Hromádka
1901

Ignác Zeman
1827

Zápis o úmrtí Bartoloměje Zemana

Zápis o narození Martina – agnátní line rodu

Agnátní posloupnost

pořadí	Agnátní posloupnost / rodiště	narození:	manželka / rozená - otec	
0	„Zeman“	≈ * 1595 ÷ 1610	??	??
1	Bartoloměj Zeman ?	* 1632 { 1673 ? † 14.10.1699	Zuzana *1656 † ~1710	Václav Hrazdil z Kojátek *~1630
2	Martin Zeman Šardičky č.2	* 25.10.1687 { 3.8.1710 † 21.2.1729	Kateřina *22.1.1690 † 12.11.1760	Josef Wignera ze Šardiček *~1660
3	Josef Zeman Šardičky dům č. 2	* 4.2.1711 { 1.2.1734 † 6.12.1781	Judita *1709 † 2.2.1754	Georgij (Jiří) Opletal ze Šardiček *1670
4	Johanes Zeman Kojátky dům č. 2	* 20.6.1740 { 26.11.1764 † 23.12.1802	Apollonie *10.1.1744 † 23.12.1808	František Hrazdil z Kojátek dům č.20
5	Franciscus Zeman Kojátky dům č. 2 => Bučovice dům č.52	* 6.9.1777 { 6.11.1798 { 14.6.1851 † 26.6.1859	1. Kateřina *14.11.1778 † 3.4.1851 2. Apollonie	Antonín Racek z Bučovic dům č.49 vdova po Filipu Budíkovi
6	Ignác Zeman Bučovice dům č.52	* 29.7.1806 1. { 10.8.1834 2. { 30.10.1843 † 24.8.1866	1. Karolína *28.10.1810 † 27.6.1843 2. Elizabet *10.10.1810 † 1868	Andreas Pešera z Bučovic dům č.77 Josef Lokaj z Letonic dům č.37
7	Vilém Zeman Bučovice dům č.52	* 9.2.1847 1. { ≈1875 2. { 20.2.1914 † 1942	1. Antonie *4.5.1847 † 1912 2. Helena	Tomáš Staňek z Uhřic dům. 43 vdova roz. Staňková z Koryčan
8	Jan Zeman Uhřice dům č.28	* 8.7.1878 { 4.11.1901 † 1962	Karolína *8.3.1878 † 1958	Jakub Hromádka z Bučovic
9	Alfréd Zeman Koryčany dům č.56	* 26.4.1909 { 1939 † 13.4.1945	Jarmila *20.12.1920	Antonín Dvořáček z Bučovic
10	Jiří Zeman Brno	* 1.3.1940 { 1961	Eva * 27.3.1939 † 22.12.1987	Antonín Müller z Brna
11	Jiří Zeman Brno	* 28.8.1965 { 6.2000	Kateřina *10.9.1975	Ducháček Vladimír z Brna
12	Jiří Zeman Brno	* 7.10.2000	=>	?

Snímek rodiny Jana Zemana 12/1929 (jediný dochovaný).

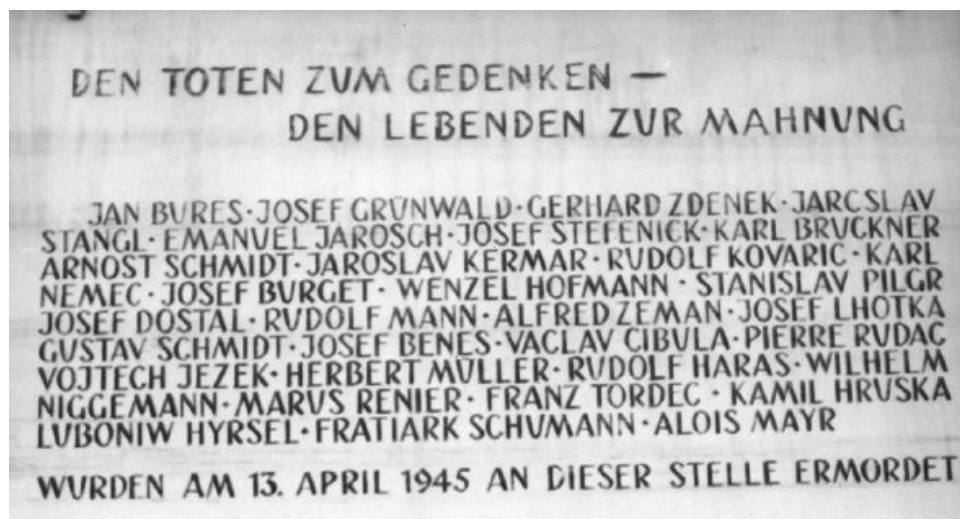
Zleva stojící:

Milada (*1921), Ela (*1816), Marie (*1913), Alfred (*1909), Alfa (*1904), Helena (*1908), Pavla (*1915), Tonča (*1918).

Sedící:

Milada (žena Adolfa), Jan Zeman (*1878), Helena (2. žena Viléma), Vilém Zeman (*1847), Karolína (roz. Hromádková) žena Jana Zemana (*1878), Adolf (*1902), na klíně Heleny dcera Adolfa Jaruška (*1926).

Památník v bývalých kasárnách v Lipsku.

Současný stav – vyznačena poloha památníku.

Památník Ostfriedhof Lipsko

In Massengräbern verscharrt

Leipziger Volkszeitung 9.5.2012

Kurz vor Eintreffen der Amerikaner lässt Wehrmacht Häftlinge töten / Gedenkstätte auf Ostfriedhof erinnert daran

Wenn am 8. Mai auf dem Ostfriedhof der Opfer des nationalsozialistischen Terrors gedacht wird, dann beginnt diese Ehrung immer an der Gedenkstätte für 32 am 13. April 1945 in der Kaserne des Infanterieregiments 11 (heute General-Olbricht-Kaserne) von einem Erschießungskommando der Wehrmacht ermordeten Menschen aus Tschechien, Deutschland, Österreich und Frankreich. Was es damit auf sich hat, erzählt die heutige Leipziger Geschichte.

LEIPZIGER GESCHICHTE(N)

In den letzten Monaten der Herrschaft der Nationalsozialisten waren in Dresden, so wie überall in Deutschland, nochmals viele Gegner der Nazis zum Tode verurteilt worden. Hinzu kam, dass Häftlinge und Todeskandidaten aus Schlesien und der Tschechoslowakei (damals Böhmen und Mähren) nach Dresden verlegt worden waren. Durch den Fliegerangriff vom 13. Februar wurden jedoch nicht nur die Hinrichtungsstätten, sondern auch die Gefängnisse vernichtet oder beschädigt. Die Machthaber in Dresden hatten andere Sorgen, als sich um Hinrichtungen zu kümmern. Die Verurteilten wurden darum „auf Transport“ nach Leipzig geschickt. Das Reichsjustizministerium schickte daraufhin einen Mitarbeiter mit dem „Sonderauftrag Abwicklung der im Dresdener Bezirk aufgenommenen Gefangenen aus den östlichen Freimachungsgebieten des Reiches“ in die Messestadt. Dabei handelte es sich um den Ministerialdirigenten Dr. Helmuth Kutzner. Er meldete am 24. März 1945 nach Berlin: „Zur Einführung in meine hiesige Tätigkeit habe ich die Untersuchungshaftanstalten I und II in Leipzig und das Frauen-Strafgefängnis in

Klein-Meusdorf besichtigt. Alle drei Leipziger Anstalten sind infolge der Aufnahme von Häftlingen aus dem Osten und auch aus Dresden nach dem dortigen Terrorangriff so stark überbelegt, dass mit allen Mitteln angestrebt werden sollte, beschleunigt Abhilfe zu schaffen. Eine besondere Belastung bedeutet, dass in der U-Haftanstalt 176 zum Tode verurteilte Personen einsitzen.“ Kutzner versuchte die Hinrichtungen unter allen Umständen noch zu ermöglichen, auch wenn vor den Toren Leipzigs schon die Amerikaner standen. Sowohl der Polizeipräsident der Stadt als auch der Stadtkommandant lehnten ein Mitwirken daran ab.

Doch Kutzner ließ von seinem Vorhaben nicht ab. Er ließ sich am 10. April 1945 die Liste der Todeskandidaten kommen, wählte selbst 32 aus und wies den Leipziger Oberstaatsanwalt Dr. Eichler an, die Vollstreckung der Urteile zu vollziehen. Inzwischen war der Kampfkommandant von Leipzig, Generalmajor Hans von Ziegesar, durch Ritterkreuzträger Oberst Hans von Poncet abgelöst worden. Mit diesem wurde Kutzner schnell „handelseinig“. Er befahl, aus den wenigen in der Stadt verbliebenen Soldaten ein Erschießungskommando zu bilden. Leiter des Kommandos wurde Hauptmann Hof-

Alfred Zeman, eines der Opfer.

mann, der sein Kommando am KK-Schießstand der Kaserne bereitstellte.

Die Häftlinge ahnten nichts von ihrem nahen Ende, als am 13. April gegen 10 Uhr zwei LKW in den Hof des Gefängnisses an der Moltkestraße (heute Alfred-Kästner-Straße) rollten und ein Oberinspektor die Todeskandidaten auf den Hof schickte. Sie, wie auch ihre Mithäftlinge glaubten an eine Verlegung oder einen Arbeitseinsatz, denn

keiner konnte sich vorstellen, dass unmittelbar vor dem Einmarsch der Amerikaner noch eines der Urteile vollstreckt werden würde.

Erst als sie am KK-Schießstand der 11er-Kaserne von den LKW geholt wurden und das Erschießungskommando erblickten, wurden sie sich ihres Endes bewusst. Ohne einen letzten Gruß an ihre Familien hinterlassen zu können, mussten sie ohne Urteilsverlesung, ohne geistigen Beistand und ohne die Augen verbunden zu bekommen zu je vier Mann vortreten, um erschossen zu werden. Die Leichen stapelte man danach auf einen Haufen und ließ sie unter Bewachung durch Wehrmachtsposten liegen. Am nächsten Tag wurden sie auf den Trinitatisfriedhof (heute Ostfriedhof) gebracht und in Massengräbern verscharrt. Nach dem Einmarsch

der Amerikaner bettete man die Toten in Einzelgräber, ohne dass noch festgestellt werden konnte, wer in welchem Grab liegt. Später dann wurde der Friedhofsverwaltung eine Namensliste übergeben.

Nach dem Einzug der sowjetischen Truppen in Leipzig erhielt Kriminaldezernent Wilhelm Pabsch den Auftrag, die Ermordung der 32 aufzuklären, was nicht einfach war, denn Kutzner hatte alle Akten vernichten lassen. Am 27. Februar 1946 lag sein Bericht vor, der die Namen der Erschossenen beinhalten sollte, jedoch nur in wenigen Fällen den Grund für das Todesurteil nannte. Im April 1952 stellten die Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes (VVN) Berlin und eine Kommission tschechoslowakischer Widerstandskämpfer den Antrag, die Überreste des Dr. med. Jan Bures, eines der Opfer, zu identifizieren. Diese Aufgabe übernahm Dr. Krefft vom Institut für gerichtliche Medizin in Leipzig, der dazu 26 der Toten exhumieren musste. Durch seine gute Arbeit konnten bald auch weitere Tote identifiziert werden.

Soldaten und Offiziere des Flak-Regiments 3 der NVA erforschten in den 1960er-Jahren die Geschichte der Opfer und errichteten ihnen eine Gedenkstätte in der Kaserne. Die erarbeiteten Dokumente wurden in der Wendezeit vernichtet, die Gedenktafel überlebte und steht heute wenig beachtet als Denkmal in der Kaserne.

In diesem Jahr hat erstmals der Sohn eines der Opfer, des wegen Vorbereitung zum Hochverrat verurteilten Dr. jur. Alfred Zeman, an der Totenehrung am 8. Mai teilgenommen. Sein Vater war Arbeitsamtsabteilungsleiter und wurde wegen der Tätigkeit in einer Widerstandsgruppe in Klattau zum Tode verurteilt.

Dieter Kürschner

Historie popsaná podle archivních dokumentů Dr. Dieter Kürschner 2002, zde publikace z 9.5.2012.